

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 846 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investition marketingni rivojlantirish asosida mintqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Quliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizmda tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсииков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	
Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	

Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari.....	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modellashtirish.....	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorcachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili.....	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan.....	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi.....	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlratovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari.....	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish.....	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari.....	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari.....	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	
Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarining oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitara Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	

Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimlikni baholashni xalqaro stanadartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	

Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari.....	411
Maxmudova Nargiza Davlat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlari.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	
Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами.....	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida.....	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlari	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	

Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish.....	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari.....	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari.....	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari.....	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari.....	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari.....	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны.....	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi.....	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari.....	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	
Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	

Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape	704
Otaboev Akhmed Makhsubek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	
Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан... 719	
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	

Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'рни	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	
Trade Marketing in the Era of Social Media: Strategies for Attracting and Retaining Customers Through Social Media Platforms.....	795
Mamatkulova Shoirja Jalolovna	
Mamlakatimiz to'qimachilik tarmog'ining zamonaviy holati va tendensiyalari.....	800
Azizxon Tillyaxodjayev	
Physical Activity and Education, Trends in the Sports Industry	807
Axtamov Djamshed Baxromovich	
Davlat moliyaviy nazoratining amalga oshirishning metodologik masalalari.....	812
Hakimov Nodir Nazarovich	
Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilishning o'ziga xos jihatlari	818
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Inson kapitali indeksini oshirishda ta'lim tizimini rivojlantirish yo'nalishlari.....	826
Akhmadaliev Nikholakhon	
Global iqtisodiyot sharoitida bank inqirozlarining kelib chiqish sabablari va ularni boshqarish yo'nalishlari.....	829
To'xtayeva Umida Shamsiddin qizi	
Усовершенствование практики управления инфляцией на примере зарубежного опыта.....	833
Нишанбаева Наргиза Бохадировна	
Sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlashning tashkiliy-huquqiy ta'minoti.....	837
Darvishov Sarvarbek Rustamovich	

SUD-BUXGALTERIYA EKSPERTIZASINI TAYINLASHNING TASHKILIY- HUQUQIY TA'MINOTI

Darvishov Sarvarbek Rustamovich

IIV Akademiyasi test markazi o'qituvchi-metodisti

Annotatsiya: Mazkur maqola sud-buxgalteriya ekspertizasini (keyingi o'rinlarda-SBE) tayinlashning tashkiliy-huquqiy ta'minotini takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan. Xususan, jinoiy, iqtisodiy va fuqarolik ishlarida SBE ni tayinlash tartibi, uning tashkiliy-huquqiy ta'minoti yoritilgan; ekspert-buxgalterning vazifalari shakllantirilgan; qo'shimcha va qayta (takroriy), komissiyaviy va kompleks SBE larini tayinlash hamda xulosasini tuzishning xususiyatlari ochib berilgan. Ularni takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: SBE, ekspert-buxgalter, qaror, qo'shimcha ekspertiza, qayta ekspertiza, komissiyaviy ekspertiza, kompleks ekspertiza, ajrim, ekspertiza xulosasi.

Abstract: This article is devoted to the issues of improving organisational and legal support for the appointment of forensic accounting examiners. In particular, the procedure for appointing a forensic accounting examination and its organisational and legal support are covered; the tasks of the expert accountant are formed; and the features of appointing additional, repeated, commission, and complex forensic accounting examinations and drawing up expert opinions are revealed. Suggestions and recommendations for their improvement are given.

Key words: forensic accounting examination, expert accountant, resolution, additional examination, repeated examination, commission examination, comprehensive examination, decision, expert opinion.

Аннотация: Данная статья посвящена вопросам совершенствования организационно-правового обеспечения назначения судебно-бухгалтерской экспертизы (далее - СБЭ). В частности, освещен порядок назначения СБЭ по уголовным, хозяйственным и гражданским делам, его организационно-правовое обеспечение; сформулированы обязанности эксперта-бухгалтера; Выявлены особенности назначения дополнительных и повторных, комиссионных и комплексных СБЭ и оформления их заключения. Даны предложения и рекомендации по их совершенствованию.

Ключевые слова: СБЭ, эксперт-бухгалтер, решение, дополнительная экспертиза, повторная экспертиза, комиссия проверка, комплексная экспертиза, решение, экспертное заключение.

KIRISH

O'zbekistonda yangilanish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar, iqtisodiyotning globallashuvi va bozor munosabatlarning rivojlanishi sharoitida ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar ma'lum darajadagi korrupsiya holatlari hamda iqtisodiy jinoyatlar bilan birgalikda kechmoqda. Ushbu negativ hodisalar darajasi erkin iqtisodiy munosabatlarning rivojlanishiga to'sqinlik qilib, mamlakat budjetini katta miqdordagi daromaddan mahrum qiladi, investitsiyalar oqimiga to'sqinlik qiladi, ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni keskinlashtiradi va umuman mamlakatning milliy xavfsizligiga tahdid soladi.

Darhaqiqat, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "korrupsiya, mahalliy-chilik va urug'-aymoqchilik kabi illatlar davlat hokimiyatini obro'sizlantirib, iqtisodiyotning o'sishi va tadbirkorlik rivojiga jiddiy to'siq bo'lmoqda" ^[1]. Transparency International xalqaro tashkilotining 2022-yil uchun Korrupsiyani qabul qilish indeksida O'zbekiston 126-o'rinni egalladi. Bu 2021-yilgi ko'rsatkichga (140-o'rin) qaraganda 14 pog'ona yuqori ^[6].

Bu vaziyat huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatining sifati va samaradorligini yanada oshirish zaruratini vujudga keltirmoqda. Xususan, bunda SBE larini tayinlashning tashkiliy-huquqiy ta'minotini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur mavzudagi tadqiqot maqsadi SBEning normativ-huquqiy va tashkiliy ta'minotini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- jinoiy ishlarda SBEni tayinlashning tashkiliy-huquqiy ta'minoti, asoslari, tayinlovchi (surishtiruvchi, tergovchi, sud va h.k.) va ijrochi (ekspert-buxgalter)ning vaziflari aniqlashtirish;
- ekspert-buxgalterga qo'yiladigan savollar va vazifalarning namunaviy ro'yxatini shakllantirish hamda ularni turkumlash;
- SBEni qo'shimcha va qayta (takroriy) o'tkazishning tashkiliy-huquqiy ta'minotini rivojlantirish;
- komissiyaviy va kompleks SBElarining o'ziga xos jihatlari hamda xulosa tuzish xususiyatlarini tavsiflash;
- fuqarolik va iqtisodiy ishlarda SBEni tayinlashning xususiyatlarini ochib berish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Dastlabki tergov bosqichida tergovchi O'zR JPKning 172-moddasiga muvofiq: "ish uchun ahamiyatli holatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni fan, texnika, san'at yoki kasb sohasi bo'yicha bilimi bo'lgan shaxs o'tkazadigan maxsus tekshirish orqali olish mumkin bo'lganda ekspertiza tayinlanadi. Tergovga qadar tekshiruvni amalga oshiruvchi organning mansabdor shaxsi, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror, sudya, mutaxassislar, xolislarining bunday bilimlarga ega bo'lishi ekspertiza tayinlash zaruratidan ozod etmaydi. Ekspert oldiga qo'yilgan savollar va uning bergan xulosasi ekspertning maxsus bilimlari doirasidan tashqari chiqishi mumkin emas" [3].

S.A.Zvyagin, I.Ye.Striginalar yozishicha, SBEni tashkil etishda tergovchi tomonidan quyidagi holatlar hisobga olinadi:

- 1) nazorat ostidagi iqtisodiy subyektning faoliyati;
- 2) tadqiq qilinayotgan subyektning buxgalteriya hisobi tizimi;
- 3) g'ayriqonuniy hatti-harakatlarning sodir etilish xususiyatlari;
- 4) sud-buxgalteriya ekspertizasi metodlari va ekspertiza amallarini qo'llashning tavsifi hamda vaqt chegaralari;
- 5) ekspertiza jarayonidagi faoliyatni muvofiqlashtirilishi va o'zaro ta'sirini amalga oshirish;
- 6) ekspertiza o'tkazish muddatlariga rioya qilinishi" [7].

O'zR JPK 176-moddasiga muvofiq: "Qo'shimcha ekspertiza ekspert (ekspertlar komissiyasi) xulosasidagi bo'shliqlarning o'rnini to'ldirish uchun tayinlanadi va shu yoki boshqa ekspert (ekspertlar komissiyasi) tomonidan o'tkaziladi" [3].

Iqtisodiy sud tomonidan O'zR IPKning 82-moddasiga muvofiq: "qo'shimcha ekspertiza ekspert (ekspertlar komissiyasi) xulosasidagi bo'shliqlarni to'ldirish uchun tayinlanadi va shu yoki boshqa ekspert (ekspertlar komissiyasi) tomonidan o'tkaziladi" [4].

O'zR "Sud ekspertizasi to'g'risida"gi qonunining 18-moddasiga muvofiq: "sud ekspertizasi bir xil (komissiyaviy sud ekspertizasi) yoki turli xil (kompleks sud ekspertizasi) sud-ekspert ixtisosligidagi bir necha sud eksperti tomonidan o'tkazilishi mumkin" [2].

O'zR JPK 177-moddasiga muvofiq: "komissiyaviy ekspertiza o'tkazilayotganda ekspertlarning har biri ekspert tekshiruvlarini to'liq hajmda o'tkazadi va ular olingan natijalarni birgalikda tahlil qiladi.

Ekspertlar umumiy fikrga kelganidan so'ng birgalikdagi xulosani yoki xulosa berishning iloji yo'qligi to'g'risidagi hujjatni tuzadi va imzolaydi" [3].

Iqtisodiy sud O'zR IPKning 84-moddasiga muvofiq komissiyaviy ekspertiza, 85-moddasiga muvofiq esa kompleks ekspertiza tayinlashi mumkin. Xususan, "komissiyaviy ekspertiza o'tkazilayotganda ekspertlarning har biri tekshirishlarni to'liq hajmda o'tkazadi va ular olingan natijalarni birgalikda tahlil qiladi. Ekspertlar umumiy fikrga kelganidan so'ng birgalikdagi xulosani yoki xulosa berishning iloji yo'qligi to'g'risidagi hujjatni tuzadi va imzolaydi" [4]; "kompleks ekspertiza ish uchun ahamiyatga molik holatlarni turli ilm sohalaridan foydalangan holda bir nechta tekshirish o'tkazish yo'li bilangina aniqlash mumkin bo'lgan hollarda tayinlanadi" [4]. Mazkur Kodeksning 86-moddasiga muvofiq: "ekspert yoki ekspertlar komissiyasi tekshirishlarni o'tkazib bo'lganidan keyin tegishincha ekspert yoxud ekspertlar komissiyasi tarkibiga kiruvchi har bir ekspert imzosi bilan tasdiqlanadigan xulosa tuzadi" [4].

O'zR IPKning 80-moddasiga muvofiq: "ekspertiza tayinlash to'g'risidagi ajrimda: ekspertizani tayinlash asoslari; ekspertning familiyasi, ismi va otasining ismi yoki ekspertiza o'tkazilishi lozim bo'lgan ekspertiza muassasasining nomi; ekspert oldiga qo'yilgan masalalar; ekspert ixtiyoriga taqdim etiladigan materiallar va hujjatlar; ekspertizani o'tkazish va sudga xulosani taqdim etish kerak bo'lgan muddat ko'rsatiladi" [4]. Shuningdek, ajrimda ekspert-buxgalterning qasddan yolg'on xulosa berganligi uchun jinoiy javobgarlikka tortilishi to'g'risida ogohlantirilganligi ham ko'rsatiladi.

Shu bilan birga, mazkur moddaga muvofiq: “ishda ishtirok etuvchi shaxslar: o‘zlari ko‘rsatgan shaxslarni ekspert sifatida jalb etish to‘g‘risida ekspertizani muayyan ekspertiza muassasasida o‘tkazish haqida iltimosnoma bilan murojaat qilishga, ekspertni rad etish to‘g‘risida arz qilishga; ekspertiza tayinlash haqidagi ajrimga ekspert oldiga qo‘yilgan masalalarga qo‘shimcha masalalar kiritish to‘g‘risida iltimosnoma bilan murojaat qilishga; ekspertga tushuntirishlar berishga; ekspert xulosasi bilan yoki xulosa berishning imkoni bo‘lmaganligi haqidagi xabar bilan tanishishga; qo‘shimcha yoxud takroriy ekspertiza o‘tkazish haqida iltimos qilishga haqli” [4].

O‘zR FPKning 84-moddasiga muvofiq: “ekspertiza tayinlash to‘g‘risidagi sud ajrimida qanday masalalar bo‘yicha ekspertlarning xulosasi talab qilinayotganligi va ekspertiza o‘tkazish kimga topshirilayotganligi ko‘rsatilgan bo‘lishi kerak. Ekspertlar tayinlanayotganda sud ishda ishtirok etuvchi shaxslarning fikrini inobatga oladi” [5].

Shunday qilib, sud ekspertizasini, xususan SBEni ham, tayinlashning normativ-huquqiy asoslari tegishli protsessual qonunchilik normalari bilan belgilangan. Lekin, shunga qaramasdan, amaliyotda bu masalada ayrim tashkiliy-uslubiy bo‘shliqlar mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida avvalo umumiy metodologik asos sifatida dialektika, umumilmiy metodlardan: ilmiy tafakkur, analiz va sintez, induksiya va deduksiya, abstrakt-mantiqiy metodlar, qiyoslash kabi nazariy metodlar; kuzatish, o‘lchash, taqqoslash, iqtisodiy-statistik tahlil (lokalizatsiya koeffitsiyenti, moliyaviy tahlil, statistik tahlil va b.) kabi empirik metodlar qo‘llanildi.

Tadqiqotning axborot ta‘minotini O‘zbekiston Respublikasi Statistika Agentligining rasmiy ma‘lumotlari, O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi va uning huzuridagi X.Sulaymonova nomidagi respublika sud ekspertiza markazi (RSEM), davlat va nodavlat sud ekspertiza tashkilotlarining ma‘lumotlari tashkil etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jinoiy sudlov ishlarida SBElari dastlabki tergov bosqichida ham, ishni sudda ko‘rish bosqichida ham amalga oshiriladi.

Ta‘kidlash joizki, SBEni tayinlash uchun yuridik va haqiqiy (faktik) asoslar bo‘lishi zarur.

Haqiqiy (faktik) asoslar quyidagilar bo‘lishi mumkin:

- taftish xulosalari va jinoiy ish materiallari o‘rtasida, shuningdek dastlabki taftish va qayta taftish xulosalari o‘rtasida ziddiyatlar mavjudligi;
- taftishchi mansabdor va moddiy javobgar shaxslar tomonidan taqdim etilgan hujjatlarni qabul qilmaganligi;
- moddiy javobgar shaxslar bo‘yicha tabaqalashtirilmagan kamomadlar to‘g‘risida taftishchi xulosalarini tasdiqlovchi hujjatlar yo‘qligi;
- taftishning mansabdor va moddiy javobgar shaxslar ishtirokisiz yoki to‘liqsiz hajmda o‘tkazilganligi: jinoiy holatning ayrim epizodlari yoritilmasdan, mansabdor shaxslardan olingan qoralama yozuvlardan foydalanilganlik;
- yetkazilgan zararni hisoblashning to‘g‘riligi yoki uni aniqlash uchun taftishchi tomonidan qo‘llanilgan metodlar bo‘yicha shubha paydo bo‘lganida;
- ayblanuvchi tomonidan taftishchining xulosalarini rad etuvchi asosli iltimosnoma taqdim etilganida va h.k.

SBEni tayinlash uchun yuridik asoslar tarmoq protsessual qonunchiligida (O‘zR JPK 172, 173-moddalari, O‘zR FPK 84, 841-moddalari, O‘zR IPK 80, 82, 83-moddalari, O‘zR MJK 299-moddasi) aks ettirilgan va surishtiruvchi, tergovchi, tergov organining rahbari yoki sudning ekspertiza tayinlash to‘g‘risidagi qarori asosida amalga oshiriladi.

Ta‘kidlash joizki, jinoiy ishda korxona va tashkilotlarning rahbarlari tomonidan taqdim etilgan ma‘lumotnomalar, ichki nazorat xizmatining dalolatnomalari, auditorlik xulosalari, idoraviy tekshiruv natijalari va boshqa shu kabi hujjatlar ekspert xulosasining o‘rnini bosmaydi va sud-buxgalteriya ekspertizasining tayinlanishini rad etish uchun asos bo‘la olmaydi.

Fikrimizcha, SBEning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun tergov xodimi, uni tayinlashdan oldin quyidagilarni bajarishi lozim:

- SBEni tayinlash uchun asos bo‘luvchi faktlar va yuridik normalarni hamda vaqtini aniqlashi;
- jinoiy ishga doir zarur hujjatlar va materiallarni tayyorlashi;
- sud-buxgalteriya ekspertizasini o‘tkazadigan muassasani tanlashi;
- sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlash to‘g‘risidagi qarorni jinoyat-protsessual qonunchiligining talablariga muvofiq rasmiylashtirishi;

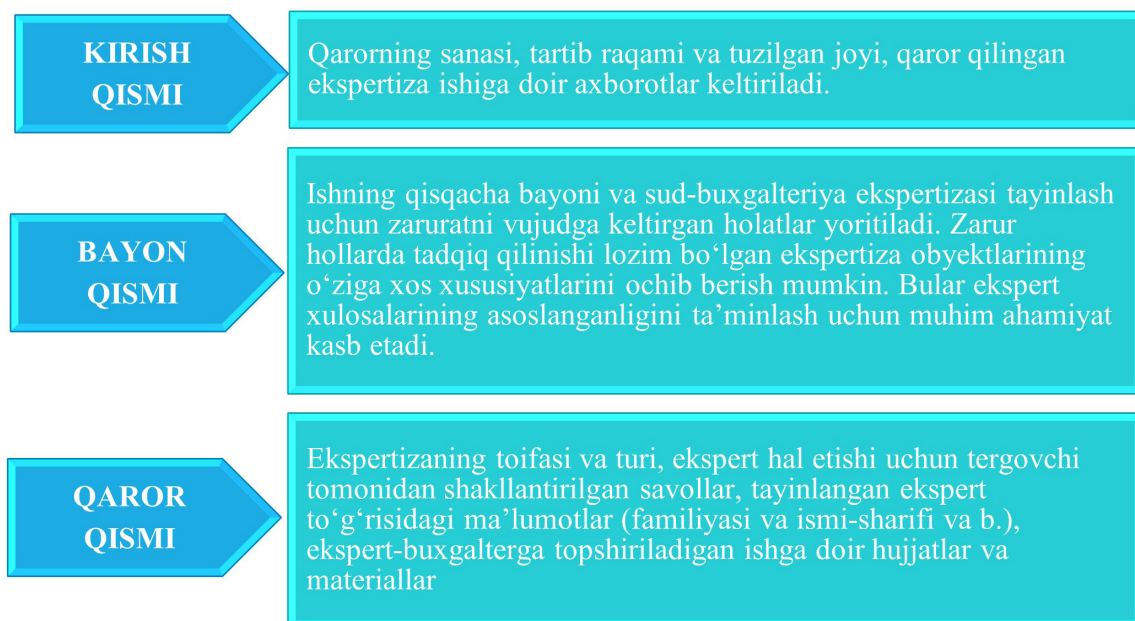
- ushbu qaror bilan gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va uning himoyachisini tanishtirishi;
- gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va uning himoyachisi, jabrlanuvchi tomonidan arz qilinganida ularning iltimosini qondirishi;
- sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlash to'g'risidagi qarorni jinoiy ishga doir barcha hujjatlar va materiallar bilan birgalikda sud-buxgalteriya ekspertizasini o'tkazuvchi muassasaga yoki ekspertga topshirishi;
- ekspertiza jarayonida o'zining ishtirok etishi yoki etmasligi to'g'risida ekspert-buxgalterni xabardor qilishi.

So'ngra sud-buxgalteriya ekspertizasi quyidagi bosqichlar bo'yicha amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- SBE ni tayinlash to'g'risida qaror chiqarish;
- Materiallarni tadqiq qilish uchun ekspert-buxgalterga topshirish;
- Ekspert-buxgalter tomonidan ekspertiza dasturini tuzish;
- Dasturga muvofiq ekspertiza ishlarini amalga oshirish;
- Ekspertiza natijalarini umumlashtirish va tizimlashtirish;
- Ekspert-buxgalter xulosasini tuzish;
- Natijalar bo'yicha profilaktik tadbirlar ishlab chiqish;
- Xulosani ekspertiza tayinlagan shaxsga topshirish.

Tergovchi SBE uchun to'plangan materiallarning yetarliligiga ishonch hosil qilganidan so'ng, uni tayinlash to'g'risida qaror qabul qiladi. Tergovchining qarori majburiy protsessual hujjat bo'lib, boshqa hujjat uning o'rnini bosa olmaydi. Bunday qaror chiqarilgan paytdan boshlab sud-buxgalteriya ekspertizasi tayinlangan hisoblanadi.

SBE ni tayinlash to'g'risidagi qaror ikki nusxada tuzilib, tarkiban uchta bo'limdan iborat: kirish, bayon qilish va rezolyutsiya (1-rasm).

1-rasm: Sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlash to'g'risidagi QAROR

Ekspert-buxgalterga hal etish uchun tergov qilinayotgan jinoiy ishning va buxgalteriya hisobining xususiyatlari hamda iqtisodiy faoliyatning turlari bilan bog'liq xilma-xil savollar qo'yilishi mumkin.

Qo'yilgan savollarning noaniq tahrir qilinishi ekspert-buxgalterga xulosa berishni rad etish uchun asos bo'la olmaydi. Tergovchi savollarni shakllantirish bo'yicha malakali buxgalterdan maslahatlar olishi mumkin. Bunda bo'lg'usi ekspert-buxgalter ham bu masalada maslahatchi bo'lishi mumkin. Bunday noprotsessual maslahatga ko'p hollarda zarurat paydo bo'ladi, chunki ekspertizaning to'liqligi, aniqligi va uni o'tkazish muddatlariga rioya qilinishi qo'yilgan savollarning to'g'riligiga bog'liq.

Ekspert-buxgalter oldiga faqat tergov olib borilayotgan ishning muayyan holatlariga taalluqli bo'lgan, muhim masalalar qo'yilishi maqsadga muvofiq. Masalan, hujjatli taftishning sifatli o'tkazilganligi, aniqlangan moddiy zararining ko'lami va paydo bo'lgan davri, buxgalteriya hisobining to'g'ri yo'lga qo'yilganligi va ushbu hisob ma'lumotlarining ishonchiligi, mazkur korxonadagi muayyan xo'jalik operatsiyalari va h.k.lar to'g'risidagi savollar.

Fikrimizcha, ekspert-buxgalterga qo'yiladigan vazifalarni quyidagicha shakllantirish maqsadga muvofiq:

- mazkur korxonada buxgalteriya hisobi va hisobotning tashkil etilishi O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi qonuni va tegishli qonunosti normativ hujjatlari talablariga mosligi;
- tovar-moddiy qiymatliklarning hisobdan chiqarilishi qaysi hujjatlar bilan va qanday rasmiylashtirilganligi;
- tovar-moddiy qiymatliklarning buzilishi va tabiiy kamayishi to'g'ri rasmiylashtirilganligi va hisobdan chiqarilganligi?
- muayyan xo'jalik operatsiyasi sodir etilganligining qonuniyligini hujjatlarni tahlil qilish yo'li bilan tekshirish mumkinmi?
- pul mablag'lari hisobdan chiqarilishining rasmiylashtirilishi va unda qanday huquqbuzarliklar mavjudligi;
- tovar-moddiy qiymatliklarning kamomadlari buxgalteriya hisobida aks ettirilganligi;
- ta'sischi chiqib ketishi paytida balans valyutasining haqqoniyligi, ularga to'lanishi lozim bo'lgan mulklar qiymatining adolatli baholanganligi, foydaning to'g'ri aniqlanganligi va sh.k.

Ekspert-buxgalterga quyidagi hujjatlar taqdim etilishi zarur:

- boshlang'ich hujjatlar;
- jurnal-orderlar;
- inventarizatsiya va taftish dalolatnomalari;
- guvohlar, ayblanuvchilarni so'roq qilish bayonnomalari;
- yuzma-yuz uchrashtirish bayonnomalari;
- boshqa bilimlar sohalari (tovarshunoslik, qurilishi-montaj, xatshunoslik ekspertizasi va h.k.) ekspertlarining xulosalari, norasmiy hisob hujjatlari va b.

Ekspert-buxgalter qo'yilgan savollarga javob berish uchun buxgalteriya hisobi materiallarini olib, boshqa ma'lumotlardan, xususan norasmiy hisob ma'lumotlaridan (qoralama yozuvlar, norasmiy qoldiq chiqarish dalolatnomalari, hisob operatsiyalarining qoralama yozuvlari va b.) foydalanishni rad etmasligi lozim. Odatda, ushbu hujjatlarda ham xo'jalik hodisalari aks ettirilib, ular moddiy javobgar shaxslar va boshqa shaxslarning tashabbuslari bilan tuziladi. Ular tovar-moddiy qiymatliklarning harakatlanishini, moddiy zararlar ko'lamini va ularning vujudga kelgan vaqtini, moddiy zararlar summasining mansabdor shaxslar va moddiy javobgar shaxslar o'rtasida taqsimlanishini tavsiflaydi.

SBE larini qo'shimcha va qayta o'tkazish tergov yoki sud organlarining qaroriga muvofiq amalga oshiriladi. Ularni tayinlash va o'tkazish protsessual qonunchilik bilan tartibga solinadi. Buning uchun protsessual qonunchilikda tegishli moddalar, jumladan O'zR "Sud ekspertizasi to'g'risida"gi qonuni (18-modda), O'zR JPK (176, 178-modda), O'zR FPK(194-modda) O'zR IPK (82-modda)da keltirilgan. Qo'shimcha va qayta ekspertizalar barcha protsessual normativ hujjatlarda o'xshash tarzda tayinlanadi hamda o'tkaziladi. Jinoiy ishlarda qo'shimcha va qayta ekspertizalar tergovchi (surishtiruvchi)ning qaroriga asosan tayinlanadi.

O'zR "Sud ekspertizasi to'g'risida"gi qonuni 18-moddasi, O'zR JPK 176-moddasi, O'zR FPK 194-moddasi va O'zR IPK 82-moddalariga (Qo'shimcha va takroriy ekspertizalar) muvofiq ekspert-buxgalterning xulosasi yetarli darajada aniq va to'liq bo'lmaganida, yoxud ish bo'yicha oldin tergov qilingan holatlarga doir yangi savollar vujudga kelganida qo'shimcha sud-buxgalteriya ekspertizasi tayinlanadi.

Fikrimizcha, qo'shimcha SBE quyidagilarni batafsilroq ochib beradi:

- ekspert-buxgalter tomonidan xulosa taqdim etilganidan so'ng tergov qilinayotgan ish bo'yicha yangi holatlar vujudga kelganida (masalan, ishga taalluqli bo'lgan yangi hujjatlarning paydo bo'lishi, boshqa tashkilotlarning arxivlaridan olib qo'yilib, oldin tekshiruv(expertiza)ga taqdim etilmagan hujjatlarni o'rganish zaruratining vujudga kelishi va b.);
- qo'yilgan savolga ekspert-buxgalter tomonidan javob berilgan, lekin ekspertizani tayinlagan subyektda, SBE xulosasini o'rganganidan so'ng, oldin o'rganilgan obyektlar bo'yicha yangi savollar paydo bo'lganida.

SBE xulosasining yetarli darajada aniq yoki to'liq emasligi ekspert-buxgalterni so'roq qilish orqali bartaraf etilishi mumkin bo'lsa, agar qo'shimcha tekshiruv o'tkazish talab qilinmasa, qo'shimcha SBE o'tkazish zarurati vujudga kelmaydi.

Qo'shimcha ekspertiza birinchi (oldingi) ekspertizani o'tkazgan ekspert-buxgalter (ekspert-buxgalterlar komissiyasi)ga topshiriladi. Chunki u xulosaning asoslanganligini tekshirish uchun emas, balki tadqiqot natijalarini to'ldirish, yangi savollarga javoblar olish, oldingi xulosa mazmuni va fikrlardagi noaniqliklarni bartaraf etish uchun tayinlanadi. Qo'shimcha ekspertiza protsessual qonunchilik qoidalariga ko'ra boshqa ekspertga topshirilishi ham mumkin.

O'zR "Sud ekspertizasi to'g'risida"gi qonuni 18-moddasi, O'zR JPK 176-moddasi, O'zR FPK 194-moddasi va O'zR IPK 82-moddalariga (qo'shimcha va takroriy ekspertizalar) muvofiq ekspert-buxgalter tomonidan taqdim etilgan xulosa salbiy baholanganida, qayta (takroriy) SBE tayinlanib, bunga quyidagilar sabab bo'lishi mumkin:

- ekspert-buxgalterning kompetentsizligi;
- protsessual holatlar bo'yicha uni rad qilish zarurati;
- ekspert-buxgalter xulosasining asosliligiga shubha paydo bo'lishi;
- ekspert-buxgalter xulosasi va ish bo'yicha to'plangan boshqa dalillar o'rtasida ziddiyatlar mavjud bo'lganida;
- ekspert-buxgalter(lar) fikrlarida ziddiyatlar mavjud bo'lganida.

Qayta SBE, xususan, quyidagi hollarda tayinlanishi mumkin, agar:

- ekspert-buxgalter tomonidan ekspertiza tadqiqoti metodlarini tanlash va qo'llashda xatolarga yo'l qo'yilganida, bu uning SBE obyektlarini aniqlashda professional kompetentligiga shubha paydo bo'lganida;
- bitta ish bo'yicha SBE ni o'tkazgan bir nechta ekspert-buxgalterlarning xulosalarida tafovutlar va ziddiyatlar vujudga kelib, ularni ekspertiza o'tkazish jarayonining o'zida tuzatish imkoni bo'lmaganida;
- SBE ni o'tkazishning protsessual qoidalari buzilgan, masalan, ekspertizani tayinlash va o'tkazish chog'ida ayblanuvchining huquqlarini kafolatlaydigan normalarga rioya qilinmaganida.

SBE ni qayta o'tkazishdan maqsad ishdagi aynan shu materiallarni (zarur hollarda esa, qo'shimcha taqdim etilgan hujjatlarni) va aynan shu uslublarni (yoxud ancha takomillashganini) qo'llagan holda dastlabki ekspertizada qo'yilgan savollarga javoblar tayyorlash uchun tadqiq qilish (tekshirish) dan iborat.

Qayta (takroriy) SBE sud, tergovchi, surishtiruvchi yoki prokuror tomonidan tayinlanadi. Ular SBE ni takroriy tayinlashda o'z qarorlarini asoslab berishlari lozim. Xususan, bunda quyidagilar ko'rsatilishi zarur:

- birlamchi ekspertizaning qaysi jihatlari asossiz deb topilganligi;
- qanday holatlar xulosadagi fikrlarni shubha ostiga qo'yganligi;
- xulosadagi ziddiyatlar nimalarda ifodalanganligi;
- ekspertiza tadqiqotida qo'llanilgan ilmiy uslub (metod) lar nima sababdan va qanchalik takomillashmagan.

Qo'shimcha va qayta SBE birlamchi ekspertizaga o'xshash, qo'shimcha yoki qayta ekspertiza tayinlash to'g'risidagi qarorga muvofiq tayinlanadi va o'tkaziladi. Qo'shimcha yoki qayta SBE ning xulosasi ham, birlamchi ekspertiza bo'yicha berilgan xulosaning tuzilishiga o'xshaydi. Lekin qo'shimcha yoki qayta (takroriy) SBE ni o'tkazishda, xulosaning kirish qismida birlamchi (oldingi) ekspertizalar to'g'risidagi ma'lumotlar bayon qilinishi zarur, xususan: ular kim tomonidan va qayerda o'tkazilganligi; xulosaning raqami va sanasi; birinchi ekspertizaning ikkinchi marotaba ko'rib chiqish uchun ekspert oldiga qo'yilgan savollari bo'yicha xulosalari; qayta yoki qo'shimcha ekspertiza tayinlash to'g'risidagi qarorda ko'rsatilgan, uni tayinlash sabablari.

Oldin o'tkazilgan ekspertizalarda yo'l qo'yilgan xato-kamchiliklarni to'ldirish uchun komissiyaviy va kompleks ekspertizalar ham ko'zda tutilgan. Ularni tayinlash zarurati tadqiqot obyektlarining xususiyatlaridan kelib chiqib, ekspertiza jarayonida bir qancha mutaxassislar ishtirok etishi yoki har xil bilim tarmoqlarini qo'llash zarurati bilan bog'liq.

Ekspert xulosasi sud majlisida o'qib eshittiriladi va ishga doir boshqa dalillar bilan bir qatorda tadqiq qilinadi. Zarur hollarda ekspert-buxgalter ekspert xulosasi sud majlisida o'qib eshittirilganidan so'ng unga zarur tushuntirishlar berishga haqli, shuningdek sudning va ishda ishtirok qilayotgan shaxslarning qo'shimcha savollariga javob berishi shart. Bunda ekspert-buxgalterning qo'shimcha savollarga bergan javoblari ham sud majlisining bayonnomasiga kiritiladi.

Komissiyaviy ekspertiza bitta ekspertiza obyekti tadqiq qilishda bir xil mutaxassislikdagi bir nechta ekspertlar ishtirokida o'tkaziladi. Komissiyaviy ekspertizalar tergovchi yoki sud tomonidan, agar ular komissiyaviy ekspertiza xulosaning har tomonlama va obyektiv bo'lishiga yordam beradi, deb hisoblasalar tayinlanadi. Masalan, bunday ekspertiza topshiriq murakkab bo'lgan hollarda tayinlanishi mumkin. Bunda mazkur ekspertiza bo'yicha shakllantirilgan savollar kengroq va batafsilroq bo'lishi mumkin.

Komissiyaviy ekspertizani o'tkazishga birinchi ekspertizani o'tkazishda ishtirok etgan ekspert ham jalb qilinishi mumkin. Uning ishtiroki materiallarni tadqiq qilish har tomonlama va to'liq, ularning tahlili va natijalarini baholash, xulosalar ishonchli va obyektiv obyektiv bo'lishiga yordam beradi. Komissiya tarkibiga kiruvchi ekspertlar o'tkaziladigan ekspertiza tadqiqotlarining maqsadi, ketma-ketligi va hajmini o'zaro kelishib oladilar. Ish jarayonida ekspertlardan bittasi ekspert-tashkilotchining majburiyatlarini bajarishi mumkin, ammo bunda uning protsessual funksiyasi boshqa ekspertlarnikidan farq qilmaydi. Komissiyaning har bir a'zosi tadqiqotlarni to'liq hajmda o'tkazib, shundan so'ng barcha ekspertlar olingan natijalarni tahlil qiladilar va agar ular bitta yagona fikrga kelsalar, bitta xulosa tuziladi va barcha ishtirokchilar tomonidan imzolanadi.

Kompleks ekspertiza o'tkazishda ekspertlarning har biri o'z vakolati doirasida ekspertiza tekshiruvlarini olib boradi. Ekspertiza xulosasida ekspertlarning har biri qaysi ekspert tekshiruvlarini va qancha hajmda olib borganligi, qaysi holatlarni shaxsan o'zi aniqlaganligi hamda qanday fikrlarga kelganligi ko'rsatiladi. Ekspertlarning har biri xulosaning ushbu ekspert tekshiruvlari bayon etilgan qismini imzolaydi va ular uchun javobgar bo'ladi.

Fuqarolik va iqtisodiy jarayonlarda SBE larini tayinlash tartibi ayrim xususiyatlarga ega bo'lib, ular O'zR FPK (84,194-moddalar) va O'zR IPK (80,82-moddalari) da keltirilgan. Sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlash

to'g'risida Iqtisodiy sud ajrim chiqaradi, u tarkiban yuqorida keltirilgan fuqarolik sudi tomonidan chiqariladigan ajrim bilan o'xshash.

Demak, fuqarolik va iqtisodiy jarayonlarda SBE sudning tashabbusi va tomonlar (da'vogar, javobgar, tergovchi, prokuror, uchinchi shaxslar)ning iltimonomasi bo'yicha tayinlanadi. Bunda iqtisodiy jarayonda dalil keltirish mana shu shaxslarning zimmasiga yuklanadi. Shuningdek, iqtisodiy sud quyidagi hollarda o'z tashabbusiga bilan ekspertiza tayinlashi mumkin:

- 1) ekspertizani tayinlash qonunda belgilab qo'yilgan yoki shartnomada nazarda tutilgan bo'lsa yoxud taqdim etilgan dalilning qalbakiylashtirilganligi to'g'risidagi arizani tekshirish zarur bo'lganida;
- 2) qo'shimcha yoki qayta ekspertiza o'tkazish zarurati vujudga kelganida.

Fuqarolik va iqtisodiy ishlar bo'yicha SBE tayinlashni tashkil etish jinoiy ishlardagi bilan ko'p jihatdan o'xshash, lekin ayrim farqlar ham mavjud. Xususan, fuqarolik ishlari bo'yicha SBE tayinlash asosan tovar-moddiy qiymatliklar kamomadi yoki yuridik shaxslar o'rtasidagi hisob-kitoblari noto'g'riligi, shartnomalar bajarilmasligi bilan bog'liq bo'lib, bular korxona tomonidan da'vo qo'zg'atish predmeti yoki korxona rahbariyatiga xodimlar tomonidan da'vo qo'zg'atish uchun sabab bo'ladi.

SBEni o'tkazish davlat va nodavlat sud ekspertiza muassasalariga topshirilishi mumkin. Bunda SBE nodavlat sud ekspertiza muassasasi tomonidan o'tkazilganida, uni tayinlagan organ bilan ushbu muassasa o'rtasida shartnoma tuzilishi lozim.

Demak, sud (sudya) fuqarolik ishi bo'yicha SBE tayinlashda, ekspert-buxgalter hal etishi lozim bo'lgan savollarni aniq, mufassal shakllantirishi va asoslantirilgan ajrim chiqarishi lozim. SBE tayinlash to'g'risidagi sud ajrimi o'rniga boshqa hujjat (xat, savollar ro'yxati va b.) asos bo'la olmaydi. Tomonlarda har biri va ishda ishtirok etayotgan boshqa shaxslar sud-buxgalteriya ekspertizasi o'tkazilishi jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan savollarni sudga taqdim etishga haqlidirlar. Ammo, ekspert-buxgalter tomonidan hal etilishi lozim bo'lgan savollarning oxirgi variantini sud belgilaydi. Bunda sud taqdim etilgan savollardan chetga chiqish holatlarini asoslashi lozim. Shuningdek, tomonlar SBEni tayinlash to'g'risidagi sud ajrimi va unda shakllantirilgan savollar bilan haqlidirlar.

Sud barcha savollarni ko'rib chiqib, ularni o'z tashabbusiga ko'ra shakllantiradi, mazkur ishga aloqador bo'lmagan yoki ekspert-buxgalterning kompetensiyalaridan chetga chiqadiganlarini chiqarib tashlaydi. Shunday qilib, savollarni oxirgi varianti sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlash to'g'risidagi sud ajrimida to'liq ko'rsatiladi.

Fuqarolik ishi ko'rilayotganida sud, tomonlarning hohish-istaklariga qaramasdan, SBEni tayinlashi mumkin. Sud ekspertizani ish ko'rilayotgan istalgan bosqichda, mazkur ish bo'yicha hukm chiqarilgunga qadar, zaruratga qarab tayinlashi mumkin.

Sudning fuqarolik va iqtisodiy ishlar bo'yicha SBE tayinlash to'g'risidagi ajrimi ham uchta: kirish, bayon qilish va qaror qismidan iborat.

Ta'kidlash joizki, ekspert-buxgalter xulosasini olish talab etilayotgan savollarning yakuniy tahriri sud tomonidan belgilanadi. Bunda quyidagilar sudning kompetensiyasiga kiradi:

- a) sudning ixtiyoriga ko'ra yangi savollar kiritilishi;
- b) savollar mazmuni o'zgartirilmasdan tahrir qilinishi;
- d) jarayon ishtirokchilarining savollarini asoslantirilgan holda rad etish.

Demak, ekspert-buxgalter ekspertizani sudning o'zida yoki undan tashqarida o'tkazishi mumkin. SBE, agar ekspertiza tekshiruvlari xususiyatlariga ko'ra zarurat bo'lsa, yoxud ekspertiza predmetini sudga olib kelish imkoni bo'lmasa, tashqarida (o'sha predmet joylashgan yerda) o'tkazilishi mumkin. Ishda ishtirok etayotgan shaxslar, agar bu ekspertiza tadqiqotlarini o'tkazishga xalaqit bermaydigan bo'lsa, ekspertizani o'tkazish, ekspertlar yig'ilishi va xulosa tuzish jarayonlarida ishtirok etishga haqlidirlar.

Iqtisodiy sudlar amaliyotida ishlar ko'rilayotganida SBElari hozircha juda kam uchraydi. Fikrimizcha, buning asosiy sabablari, birinchidan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanayotgan fuqarolarimizning va yuridik shaxslarning SBEning zamonaviy imkoniyatlaridan yetarli darajada xabardor emasligi bo'lsa, ikkinchidan SBEning normativ, tashkiliy-uslubiy va kadr ta'minoti yetarli darajada takomiliga yetmaganligidir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Sud ekspertizasini, xususan SBEni tayinlashning normativ-huquqiy ta'imnoti va amaliyotini tadqiq qilish natijalarini umumlashtirib, quyidagi xulosalar va takliflar shakllantirildi:

1. Ekspert-buxgalterga qo'yiladigan savollar va vazifalarning namunaviy ro'yxati shakllantirildi: korxonada buxgalteriya hisobi va hisobotning tashkil etilishi O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni va tegishli qonunosti normativ hujjatlari talablariga mosligi; TMZlarning hisobdan chiqarilishi qaysi hujjatlar bilan va qanday rasmiylashtirilganligi; muayyan xo'jalik operatsiyasi sodir etilganligining qonuniyligini hujjatlarni tahlil qilish yo'li bilan tekshirish; pul mablag'lari hisobdan chiqarilishining rasmiylashtirilishi va unda qanday huquqbuzarliklar mavjudligi; ta'sislar chiqib ketishi paytida

balans valyutasining haqqoniyligi, ularga to'lanishi lozim bo'lgan mol-mulklar qiymatining adolatli baholanganligi, foydaning to'g'ri aniqlanganligi va sh.k. Shuningdek, ular turkumlanib, amaliyotda qo'llash taklif qilindi.

2. Qo'shimcha SBEda tergov qilinayotgan ish bo'yicha yangi holatlarni; oldin o'rganilgan obyektlar bo'yicha yangi savollarni inobatga olish tavsiya qilindi. Qayta SBEda esa birlamchi ekspertizaning qaysi jihatlari asossiz deb topilganligi; qanday holatlar xulosadagi fikrlarni shubha ostiga qo'yganligi; xulosadagi ziddiyatlar nimalarda ifodalanganligi; ekspertiza tadqiqotida qo'llanilgan ilmiy uslub(metod)lar nima sababdan va qanchalik takomillashmaganligini inobatga olish tavsiya qilindi.
3. Komissiyaviy va kompleks SBElarini tayinlashning o'ziga xos jihatlari hamda xulosa tuzish xususiyatlari ochib berildi. Fuqarolik va iqtisodiy ishlarda SBE ni tayinlashning xususiyatlarini ochib berildi: Fuqarolik va iqtisodiy ishlar bo'yicha SBE tayinlash to'g'risidagi ajrimi ham uchta: kirish, bayon qilish va qaror qismiga ajratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shavkat Mirziyoyev Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – T.: O'zbekiston, 2019. – 46 b.
2. O'zbekiston Respublikasi qonuni "Sud ekspertizasi to'g'risida", <https://lex.uz/docs/1633102>.
3. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi [2020-y. 1.07 gacha bo'lgan o'zgartish va qo'shimchalar bilan] – T.: "Yuridik adabiyotlar Publich", 2020-y. – 824 b. <https://lex.uz/docs/111460>
4. O'zbekiston Respublikasining Iqtisodiy protsessual kodeksi: <https://lex.uz/docs/3523891>
5. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi: (2016-yil 1.04 gacha bo'lgan o'zgartish va qo'shimchalar bilan). –T.: "Adolat", 2016-y. -400 b. www.lex.uz.
6. O'zbekiston Korruptsiyani qabul qilish indeksida 14 pog'ona yuqoriladi, <https://www.gazeta.uz/uz/2023/01/31/cpi-2022/>.
7. Звягин С. А., Стрыгина И. Е. Судебно-бухгалтерская экспертиза: особенности организации и проведения в современных условиях // Судебная экспертиза. 2017. № 1. С. 16—17.
8. Еремин С. Г. Судебная бухгалтерия : учебник. М. : ЦОКР МВД России, 2005. С. 336.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.